

ทุนนิยมกับงานประเพณีล่องสะเปาชาวนครลำปาง (พ.ศ. 2557 – 2563)

CAPITALISM WITH IN LONG SAPAO FESTIVAL OF NAKHON LAMPANG PEOPLE (2014 – 2020)

ทองบริบูรณ์ น้อยทอง*

Thongboriboon Northong

Received: 2021-06-24

Revised: 2021-08-17

สร้อยดี อ่องสกุล**

Sarassawadee Ongsakul

Accepted: 2021-08-31

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้ทุนนิยมของเทศบาลนครลำปางในการจัดงานเพื่อส่งเสริมประเพณีล่องสะเปาชาวนครลำปาง โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์, การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ประกอบกับเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องประวัติความเป็นมาของประเพณีล่องสะเปาของจังหวัดลำปาง มาตั้งประเด็นคำถามในการศึกษา เพื่อวิพากษ์หลักฐานต่าง ๆ ที่ความวิเคราะห์และสรุปเรียบเรียงแบบพรรณนาวิเคราะห์ให้ผู้อ่านได้ทราบ และเป็นกรณีศึกษารูปแบบทุนนิยมกับงานประเพณีล่องสะเปาชาวนครลำปาง

ผลการศึกษาพบว่า มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดซื้อวัสดุที่เกี่ยวข้อง และจัดจ้างบริษัท ห้าง ร้าน เอกชน เข้ามาดำเนินการ อีกทั้งมีการสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมประเพณีด้วยการมอบเงินรางวัลแก่ทุกหน่วยงาน สถานศึกษาและชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ การประกวดสะเปาลอยน้ำ การประกวดประดิษฐ์กระทงเรือสำเภา “สะเปา” อันเป็นอัตลักษณ์ประเพณีดังกล่าว เพื่อยกระดับงานประเพณีท้องถิ่นสู่งานเทศกาลการท่องเที่ยวและกระตุ้นเศรษฐกิจภายในจังหวัด

คำสำคัญ: ทุนนิยม, ประเพณีล่องสะเปา, ชาวนครลำปาง

ABSTRACT

This article aims to examine the use of capitalism by Lampang City Municipality organization of cultural activities to promote “ Long Sapao” festival which is a local festival event of Jao La Khon or Lampang City people. using interview, participant and non-participant observation

* บัณฑิตศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เบอร์โทร 064-8935596,
E-mail Chokthongtaer2538@gmail.com

** ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาล้านนาศึกษา คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

methods. together with documents and research on the history of the Long Sa Pao tradition of Lampang Province to raise questions in the study to critique the evidence Interpret, analyze and summarize in a descriptive form for readers to know. the evidence, interpret and analyze and summarize, compile descriptive, analytical form for readers to know and be a case study of capitalist style and Long Sa Pao tradition of Lampang people.

The study found that some budget was earmarked for procuring relevant materials and hiring a private firm/company to organize the event. Furthermore, other supports or incentives like prizes for contest winners were arranged to encourage the involvement of different agencies, educational institutes, and communities in cultural promotion activities. One activity worth noting is the floating Sapao contest in which each contestant must build a “Sapao” or junk in the form of decorated banana leave vessel which is cultural identity of the local Loy Kratong Festival. The whole effort signifies process of commodification of local culture and tradition to upgrade local attractions to tourism festivals and stimulate the economy within the province.

Keywords: Capitalism, Long Sa Pao tradition and festival, Lampang.

1. บทนำ

ประเพณีล่องสะเปาเป็นประเพณีที่มีชื่อเสียงของจังหวัดลำปาง จัดขึ้นในเทศกาลลอยกระทงมีการประดิษฐ์กระทงเป็นรูปเรือสะเปาจากวัสดุต่าง ๆ อย่างสวยงาม เช่น ไม้ไผ่ กระดาษว่าว กาบกล้วย เป็นต้น และนำเครื่องอุปโภคบริโภคนานาชนิดใส่ลงในสะเปา ตามคติความเชื่อของท้องถิ่น เพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลแด่บรรพบุรุษที่ล่วงลับ แล้วจึงนำไปลอยในแม่น้ำวังในคืนวันเพ็ญ เดือน 12 (เดือนยี่เป็ง)¹

ประเพณีดังกล่าวในอดีตเริ่มจากชุมชนลุ่มแม่น้ำวัง ต่อมาภายหลังภาครัฐให้การสนับสนุนส่งเสริมประเพณี ล่องสะเปาเพื่อฟื้นฟูประเพณีของเมืองลำปางที่เชื่อกันว่าเป็นประเพณีดั้งเดิมของท้องถิ่น มาจัดเป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมอย่างยิ่งใหญ่² โดยอาศัยแนวคิดและวิธีการแบบทุนนิยม ภาครัฐเป็นนายทุนจัดซื้อจัดจ้างบริษัท ร้านค้า และเอกชนที่รับจัดกิจกรรมต่าง ๆ การมอบเงินรางวัลแก่ทุกหน่วยงานที่เข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมในงาน และการใช้งบประมาณสนับสนุนกิจกรรมที่สร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นส่งเสริมประเพณีท้องถิ่น ส่งเสริมการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจเป็นสำคัญ³ ทั้งนี้ ผู้ศึกษามุ่งหมายวิเคราะห์บทบาทของการใช้แนวคิดทุนนิยม ในการจัดงานประเพณีล่องสะเปาชาวนครลำปาง หัวปี พ.ศ. 2557 – 2563 ซึ่งผู้ศึกษามองเห็นถึงวิธีการที่ซับซ้อน นำศึกษาและนำติดตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการดำเนินงาน ด้วยการทุ่มงบประมาณหลายล้านบาทในงานประเพณีและกิจกรรมทุกประเภท อย่างยิ่งใหญ่อลังการ โดยเทศบาลนครลำปางเป็นเจ้าของโครงการและเป็นหน่วยงานหลักหรือนายทุนหลักในการจัดตั้งงบประมาณค่าใช้จ่าย และได้รับความร่วมมือจากนายทุนย่อยได้แก่ หน่วยงาน สถานศึกษา ชุมชน เข้าร่วม¹

¹ สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ เล่ม 11. (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542), หน้า 5850

² สุคนธ์ อินเดชะ, สมาชิกสภาเทศบาลนครลำปาง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2562.

³ กิตติภูมิ นามวงศ์, อดีตนายกเทศมนตรีนครลำปาง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2562.

คำว่า “สะเปา” ในภาษาล้านนา มาจาก “สะเภา” หมายถึง เรือสำเภา คือเรือชนิดหนึ่งที่ใช้ใบแล่นในทะเล แต่ความหมายกว้าง ก็คือเรือนั่นเอง ส่วนคำว่า “ล่องสะเปา” (ล่องสะเภา) หมายถึง การนำเรือสำเภาลอยไปตามลำน้ำ กิจกรรมต่าง ๆ และมีการจัดจ้างแรงงานทั้งก่อนวันงานและวันงานประเพณีเพื่อบรรลุดัตถุประสงค์ของการจัดงาน รวมถึงประโยชน์ที่คาดหวัง และเหนืออื่นใด คือ ประชาชนชาวลำปางในฐานะเป็นเจ้าของประเพณีที่แท้จริงมีส่วนใดบ้างที่จะมีส่วนร่วมต่องานดังกล่าว

2. คติความเชื่อ และการจัดงานประเพณีล่องสะเปาก่อนวิธีแบบทุนนิยม

ลำปางมีการล่องสะเปาซึ่งเป็นประเพณีสำคัญอย่างหนึ่งที่เชื่อว่า เป็นประเพณีดั้งเดิมของชาวบ้านในชุมชนลุ่มแม่น้ำวัง⁴ โดยเฉพาะหมู่บ้านในเขตตำบลปลงแสนทองและตำบลชมพู อำเภอเมืองลำปาง และหมู่บ้านบางแห่งของอำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ประเพณีดังกล่าวอาจเป็นไปได้ว่าแต่เดิมอาจมีการจัดงานในเดือนนี้ ซึ่งเป็นช่วงวันใดนั้นไม่อาจจะระบุได้แน่ชัด แต่จะมีการจัดประเพณีแบบผลัดเวรกัน หรือ “เอามื้อ” ซึ่งบางชุมชนลุ่มแม่น้ำวังจัดพิธีในวัน หลังออกพรรษาหนึ่งวัน บางชุมชนจะจัดติดต่อกันไปเรื่อย ๆ จนกว่าถึงวันเดือนนี้เป็ง โดยชุมชนแถบบ้านลำปางกลางเป็นผู้จัดงานก่อน เริ่มตั้งแต่ต้นเดือนนี้ จากนั้นชาวบ้านชมพู บ้านแม่กีย บ้านลำเภา บ้านฟอน บ้านด้า และหมู่บ้านอื่น ที่จัดถัดมา⁵ ซึ่งสำหรับบางแห่งในเขตอำเภอเมือง (เวียงพระธาตุเสด็จ) หมู่บ้านเสด็จ และหมู่บ้านพระแก้วดอนเต้าจะประกอบพิธีกรรมในวันขึ้น 15 ค่ำ หรือคืนวันยี่เป็ง⁶ ตรงกับวันลอยกระทงของภาคกลาง

อย่างไรก็ตามประเพณีดังกล่าวเป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนสังคมเกษตรกรรม สังคมที่พึ่งพาอาศัยกัน เวลาว่างในหมู่บ้านก็จะมาช่วยกันจัดเตรียมงาน ตามความคิดและกำลังความสามารถของคนในชุมชน ด้วยสภาพสังคมที่กล่าวนี้ เมื่อมีการจัดประเพณีล่องสะเปาแต่ละครั้ง ชาวบ้านในชุมชนลุ่มแม่น้ำวังแต่ละหมวดแต่ละกลุ่มจะรวมตัวกันประดิษฐ์สะเปาเป็นรูปแบบเรือสำเภา หรือรูปหงส์ขนาดใหญ่ตามจินตนาการ ด้วยวัสดุต่าง ๆ ที่หาได้ในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ กาบกล้วย กระดาษสีโปรง และบรรจุเครื่องอุปโภค บริโภคนานาชนิดที่แต่ละคนนำมาจากเรือนของตนลงในเรือสะเปา เมื่อถึงเวลากลางคืนก็จะช่วยกันแห่สะเปาแต่ละลำไปรวมกัน ณ จุดใดจุดหนึ่งของหมู่บ้าน เพื่อไปสู่แม่น้ำวังในเขตชุมชนของตน และก่อนลอยลงแม่น้ำจะให้อาจารย์วัดกล่าวคำขอขมา กล่าวคำโอกาสเวรदान⁷ สิ่งของที่ให้ทานพร้อมกล่าวยอคุณแม่น้ำวัง ซึ่งเป็นการขอขมาแม่น้ำวังที่เคยได้ใช้อุปโภคบริโภคมาทั้งปี⁸ สำหรับบางครอบครัวในหมู่บ้านก็มีการประดิษฐ์ตกแต่งและแห่สะเปาขนาดใหญ่ของครอบครัวไปร่วมด้วย⁹ บางคนก็มีสะเปาเล็กของตนเองไปร่วม

⁴ ไพโรจน์ ไชยเมืองชื่น, ลำปาง เมื่อห้วงหนึ่งศตวรรษ, (ลำปาง: สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏลำปาง, 2551), หน้า 171.

⁵ สราวุธ รูปิน, “การศึกษาสะเปาในเขตจังหวัดลำปาง”, ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศิลปะไทย คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544.

⁶ สราวุธ รูปิน, “แนวคิดและความหมายสะเปาในล้านนา”, ภาคนิพนธ์กระบวนวิชาศึกษาคติศึกษา, 022701 ความรู้พื้นฐานล้านนา, สาขาวิชาภาษาและวรรณกรรมล้านนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2547.

⁷ “เวรदान” เป็นภาษาของชาวบ้านภาคเหนือตอนบน กล่าวคือ เวร แปลว่า การยกให้ दान แปลว่า การให้ทาน คำว่า เวรदान หมายถึง การกล่าวคำถวายเพื่อยกให้ซึ่งของท่าน (พงศธร หน่อทอง, ข้าราชการบำนาญ สังกัดกระทรวงมหาดไทย, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2563).

⁸ พระอธิการอนุวัฒน์ สิริภักโท, เจ้าอาวาสวัดชมพู ต. ชมพู อ. เมือง จ. ลำปาง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2563.

⁹ สัมภาษณ์ อนุรักษไชยวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2563.

ลอย โดยเชื่อว่าเป็นการสะเดาะเคราะห์ ลอยทุกข์ลอยโศก เพื่อเสริมความสุขความเจริญของตนและครอบครัวสืบไป¹⁰ สำหรับในเขตเมืองลำปาง การเกิดขึ้นของประเพณีล่องสะเปาแต่เดิมเชื่อว่า ในตัวเมืองลำปางไม่มีการล่องสะเปา อาจารย์ทิทธิพลหรือเป็นการยืมกิจกรรมของชุมชนลุ่มแม่น้ำวังมา เชื่อว่าเริ่มจัดในช่วงปี พ.ศ. 2440 – 2465¹¹ สมัยพลตรีมหาอำมาตย์โท เจ้าบุญญาภยวงศ์มานิต เจ้าผู้ครองนครลำปางองค์สุดท้าย โดยมีการตั้งสะเปาหลวงขึ้นในคุ้มเจ้าหลวงนครลำปาง ลักษณะของสะเปาเป็นรูปเรือสำเภานขนาดใหญ่ ทำด้วยกระดาษสีโปรง มีเสากระโดงผูกติดกับสายธงทิว และมีการแขวนโคมที่ทำด้วยกระดาษชั้นเล็ก ๆ และภายในสะเปามีการบรรจุอาหารคาวหวานและรูปปั้น เป็นข้าทาสบริวารและช่าง ม้า วัว ควาย เจ้าผู้ครองนครลำปางสมัยนั้นได้ทำพิธีสะเกล้าดำหัวลงบนสะเปา ต่อจากนั้นจะนำสะเปาไปลอยที่แม่น้ำวังพร้อมกันนี้ประชาชนชาวเมืองลำปางต่างได้นำสะเปาของตนเองมาร่วมลอยกับเรือสะเปาหลวงอีกด้วย ทั้งนี้ การที่คุ้มเจ้าหลวงนครลำปางและสังคมเมืองลำปางรับเอาประเพณีดังกล่าวมาจัดขึ้น อาจมีเหตุผลทางการเมืองเพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นของคนในสังคม เนื่องจากในสมัยพลตรีมหาอำมาตย์โท เจ้าบุญญาภยวงศ์มานิต เจ้าผู้ครองนครลำปาง ได้มีนโยบายหลอมรวมผู้คนต่างเผ่าพันธุ์ที่อาศัยอยู่กระจัดกระจายในเมืองลำปางให้มารวมเป็นคนเมืองลำปางโดยใช้ประเพณีและวัฒนธรรมชุมชนเป็นเครื่องมือและเป็นสื่อกลางให้ผู้คนทั้งหลายมาร่วมสนุกสนานและสร้างความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคมเมืองลำปาง

จากการศึกษาประเพณีล่องสะเปาทั้งในเขตชุมชนลุ่มแม่น้ำวังและสังคมในเมืองลำปาง เมื่อวิเคราะห์ประเด็นด้านแนวคิดและวิธีการจะพบว่า ประเพณีล่องสะเปาทั้ง 2 พื้นที่ดังกล่าว มีการจัดประเพณีที่อาศัยแนวคิดที่คล้ายคลึงกัน คือ การพึ่งพาอาศัยกันแบบวิถีสังคมท้องถิ่น การเข้ามาช่วยเหลือร่วมมือกันตกแต่งจัดเตรียมเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีตามกำลังความสามารถของประชาชนในเขตลุ่มแม่น้ำวังและในแถบใกล้เคียง แม้กระนั้น แนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น ในคุ้มเจ้าหลวงนครลำปางและเมืองลำปาง เมื่อวิเคราะห์ลึกลงไปพบว่า แนวคิดดังกล่าวมีความซับซ้อนมาก เพราะการพึ่งพาอาศัยกันในพื้นที่นี้ ได้รับอิทธิพลจากระบบอุปถัมภ์ผสมกับระบบข้า ไพรที่ต้องทำงานสนองความประสงค์ของเจ้าหลวง ซึ่งได้ให้การอุปการะข้า ไพรเหล่านี้ในคุ้มหลวง

อีกประการหนึ่งเพื่อนำข้า ไพรมาขัดเกลาฝีมือสร้างระเบียบแบบแผนที่ยังยวดกว่าชาวบ้านทั่วไป¹² เช่นเดียวกับประเพณีล่องสะเปาในคุ้มเจ้าหลวงนครลำปางที่มีความพิเศษกว่าประเพณีของชาวบ้าน ที่แสดงออกทั้งด้านงานฝีมือในการประดิษฐ์สะเปาขนาดใหญ่ รวมถึงเครื่องอุปโภคบริโภคที่ดียิ่งขึ้น การประดิษฐ์พิธีกรรมในแบบเฉพาะของเจ้าหลวง ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ที่เสริมมาแต่ดั้งเดิมด้วยการใช้ประเพณีในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคมลำปางในอดีต อย่างไรก็ตามการเกิดขึ้นของประเพณีทั้ง 2 แห่ง มีรูปแบบดำเนินการในเชิงช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นการจัดขึ้นเพื่อความสุขสนุกสนานในท้องถิ่นนั้น ๆ ยังไม่มีเรื่องส่งเสริมการท่องเที่ยวแต่อย่างใด¹³

¹⁰ สාරอง ลารุณี, ประธานชุมชนบ้านชมพู ต. ชมพู อ. เมือง จ. ลำปาง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2563.

¹¹ ไพโรจน์ ไชยเมืองชื่น, ลำปาง เมื่อหัวหนึ่งศตวรรษ, (ลำปาง: สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏลำปาง, 2551), หน้า 166 – 167.

¹² บุญศรี วรรณศรี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2563.

¹³ อัญชลินทร์ วงศ์ประเสริฐ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2562.

3. แนวคิดแบบทุนนิยมที่มีบทบาทต่องานประเพณีล่องสะเปาชาวนครลำปาง

ระบบทุนนิยม คือ ระบบเศรษฐกิจที่ใช้เงินตราว่าจ้างงานเพื่อให้มีความสะดวกรวดเร็ว และบรรลุวัตถุประสงค์ของนายจ้าง เป็นแนวคิดสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินการจัดงานล่องสะเปาชาวนครลำปางในปัจจุบัน ซึ่งเทศบาลนครลำปาง ในฐานะผู้รับผิดชอบดำเนินการจัดงานและเป็นทุนหลักจัดสรรงบประมาณปีละหลายล้านบาทในการจัดงานและกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ โดยมีกลุ่มลูกจ้าง อาทิ หน่วยงาน สถานศึกษา ชุมชน บริษัท ห้าง ร้าน เป็นต้น ให้ความร่วมมือในการจัดงาน อีกกรณีพบว่า ได้ใช้ระบบทุนนิยมในรูปของเงินรางวัลที่เทศบาลนครลำปางมอบให้หน่วยงานที่เข้าร่วมการประกวดสะเปาลอยน้ำ สะเปารถใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประกวดสะเปาลอยน้ำ ซึ่งเป็นอัตลักษณ์เด่นของลำปาง ในการจัดงานดังกล่าว เทศบาลนครลำปางได้ประชาสัมพันธ์ว่า “แห่งเดียวในประเทศไทย”¹⁴ ที่มีกิจกรรมการประกวดสะเปาลอยน้ำ เพื่อเชิญชวนประชาชนทั้งในและต่างจังหวัดให้มาเที่ยวชมงานล่องสะเปาชาวนครลำปาง สาเหตุสำคัญของระบบทุนนิยมในที่นี้คือ การใช้งบประมาณเพื่อการขับเคลื่อนงานประเพณีล่องสะเปาชาวนครลำปาง จากงานประเพณีท้องถิ่นสู่งานเทศกาลทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวระดับประเทศ โดยนอกจากเป็นการส่งเสริมประเพณีให้เจริญรุ่งเรืองแล้ว ยังเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจของเมืองลำปางให้เงินหมุนเวียนแพร่สะพัด และยังเป็นการใช้เงินเพื่อสร้างแรงจูงใจให้ทุกหน่วยงาน บริษัท ร้านค้า สมาคม ชมรม สโมสร วัดวาอารามต่าง ๆ เข้ามามีบทบาทในการร่วมกันเสริมสร้างอัตลักษณ์ “การประกวดสะเปาลอยน้ำ” ในงานประเพณีดังกล่าว เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น ส่งเสริมการท่องเที่ยว และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดลำปาง¹⁵

นอกจากนี้ ยังเป็นการกระจายรายได้สู่ทุกภาคส่วน ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของจังหวัดลำปางอีกด้วย ผู้ศึกษาวิเคราะห์ว่า เป็นวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งที่เทศบาลในฐานะนายทุนระบบทุนนิยมมุ่งหวังให้บรรลุเป็นผลสำเร็จของการจัดงาน แต่สำหรับกลุ่มลูกจ้างในระบบทุนนิยมดังกล่าว ได้แก่ หน่วยงาน สถานศึกษา บริษัท ห้าง ร้าน ชุมชน เอกชน และกลุ่มต่าง ๆ ที่ส่งกิจกรรมเข้าร่วมการประกวดและเกี่ยวข้องในการจัดงานต่างได้รับเงินสนับสนุนหรือเงินรางวัลจากเทศบาลนครลำปางด้วย ในประเด็นนี้ ผู้ศึกษาได้ไปสัมภาษณ์เจาะลึกจากหลายที่หลายบุคคลที่ส่งกิจกรรมเข้าร่วม พบว่าแต่ละกลุ่ม มีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน คือ บางกลุ่มก็ต้องการเงินกำไรจากการประกวด บางกลุ่มก็ต้องการแสดงออกในความสามารถของตนเองเพื่อให้เป็นที่รู้จักของสังคมบางกลุ่มก็ต้องการประชาสัมพันธ์หน่วยงาน ห้าง ร้านของตนเองให้มีชื่อเสียงมากยิ่งขึ้น เป็นต้น

4. กลไกทุนนิยมที่มีต่อการจัดงานล่องสะเปาชาวนครลำปาง

4.1 นายทุนลำดับหนึ่ง คือ เทศบาลนครลำปาง (ผู้ดำเนินการจัดงาน)

เทศบาลนครลำปาง เป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่บริการ บริหารงานด้านต่าง ๆ ภายในเขตพื้นที่ และหนึ่งในงานที่เทศบาลรับผิดชอบ คือ การฟื้นฟู ส่งเสริม อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นรวมถึงภูมิปัญญาและความเชื่อของคนในท้องถิ่น โดยจัดสรรงบประมาณประจำปีในรูปของกิจกรรมโครงการต่าง ๆ เพื่อดำเนินการโดยเฉพาะ งานประเพณีล่องสะเปาชาวนครลำปาง ก็เป็นกิจกรรมหนึ่งที่เทศบาลนครลำปาง

¹⁴ เจ้าหน้าที่งานประชาสัมพันธ์ เทศบาลนครลำปาง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2563.

¹⁵ เทศบาลนครลำปาง. (2560 - 2563), ขอเชิญส่งสะเปาลอยน้ำ สะเปารถใหญ่เข้าประกวดในงานล่องสะเปา จาวละกอน, เอกสารทางราชการ, ลำปาง: สำนักการศึกษา เทศบาลนครลำปาง

ดำเนินการจัดขึ้นเป็นประเพณีติดต่อกันมานานับเวลาหลายสิบปี เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 เนื่องจากเป็นประเพณีดั้งเดิมของท้องถิ่นที่จัดขึ้นใน แต่ละชุมชนลุ่มแม่น้ำวังเป็นเวลาช้านาน ต่อมาหน่วยงานภาครัฐ เช่น จังหวัดลำปาง เทศบาลนครลำปางได้กำหนดจัดเป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมอย่างยิ่งใหญ่ ในช่วงเดือนยี่เป็งหรือวันลอยกระทง โดยใช้ชื่อการจัดงานว่า “ประเพณีล่องสะเปาจาวเวียงละกอน” ภายหลังเปลี่ยนชื่องานเป็น “ประเพณีล่องสะเปาจาวละกอน” หมายถึง ประเพณีลอยกระทงของชาวลำปาง¹⁶ โดยในงานดังกล่าว มีการจัดขบวนแห่สะเปาลอยน้ำ และสะเปารถใหญ่ของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน การประกวดธิดาสะเปาแก้ว สะเปาคำ และกิจกรรมอื่นๆ เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีดังกล่าว¹⁷ กิจกรรมทั้งหมดนี้มีเทศบาลนครลำปางรับหน้าที่เป็นนายทุนดำเนินการจัดงานทั้งหมด โดยตั้งงบประมาณสำหรับจัดงานแต่ละปีเพื่อนำงบประมาณไปดำเนินการจัดซื้อ จัดจ้าง เช่น จัดซื้อคอมพิวเตอร์ จัดซื้อสะเปาขนาดเล็ก จัดซื้อถ้วยรางวัล โส่รางวัล จัดจ้างพิธีกร จัดจ้างทำขบวนแห่ ขบวนสะเปาลอยน้ำ ขบวนสะเปารถใหญ่ และสะเปาประเภทโชว์ เป็นต้น รวมถึงการจัดจ้างบริษัทเอกชนเข้ามาดำเนินการจัดตั้งเวทีและแสงสีเสียงอย่างอลังการ จัดจ้างช่างไฟฟ้า มาติดตั้งไฟฟ้าและประดับคอมพิวเตอร์ไฟฟ้ให้สวยงามตระการตาในพื้นที่การจัดงาน และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการจัดงบประมาณประจำปีสำหรับใช้ในโครงการดังกล่าวนี้ นับเป็นเรื่องที่ดีที่ทำให้เกิดความระมัดระวังตัวต่อการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ สามารถขับเคลื่อนผลงานให้เป็นที่พึงพอใจต่อผู้บังคับบัญชาและประชาชนได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ การใช้งบประมาณดังกล่าวยังสามารถแสดงให้เห็นถึงกลไกของการจัดบริหารงานเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมประเพณีท้องถิ่น ตลอดจนส่งเสริมการท่องเที่ยว งบประมาณช่วยให้งานประเพณีล่องสะเปาของท้องถิ่นให้กลายเป็นงานประเพณีที่ยิ่งใหญ่ ปรากฏการณ์ดังกล่าวมาวิเคราะห์ได้ว่า “เป็นรูปแบบของการจัดการทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่ยังระบบทุนนิยมนำมาใช้ให้สอดคล้องกับวิธีการจัดงานประเพณีในสังคมปัจจุบันโดยมีภาครัฐเป็นนายทุนซึ่งได้เงินทุนจากเงินภาษีของประชาชนแล้วนำมาจัดโครงการกิจกรรมต่าง ๆ ให้หลากหลายและยิ่งใหญ่”

4.2 นายทุนลำดับสอง คือ หน่วยงานอื่น ๆ ที่สนับสนุนการจัดงาน

สืบเนื่องจากการจัดงานประเพณีล่องสะเปาชาวนครลำปาง ที่มีเทศบาลนครลำปางเป็นนายทุนหลัก ดำเนินการจัดงานและจัดกิจกรรมต่าง ๆ หนึ่งในกิจกรรมที่สอดคล้องกับประเด็นศึกษานี้คือ การจัดสรรเงินรางวัลให้แก่ทุกหน่วยงานที่เข้าร่วมกิจกรรมการประกวดสะเปาลอยน้ำและสะเปารถใหญ่ โดยแต่ละปีจะรับสมัครไม่เกิน 15 ขบวนต่อ 1 กิจกรรมการประกวดนั้น มีข้อสังเกตว่า สะเปาลอยน้ำของทุกหน่วยงานที่ส่งเข้าประกวด มีรางวัลชนะเลิศ รางวัลรอง-ชนะเลิศอันดับ 1 รางวัลรองชนะเลิศอันดับ 2 และสะเปาลอยน้ำนอกนั้นได้รับเงินรางวัลชมเชยเท่า ๆ กันทุกสะเปา ส่วนสะเปารถใหญ่ก็มีการจัดรางวัลไว้เช่นเดียวกับรางวัลสะเปาลอยน้ำ แต่เงินรางวัลจัดไว้มากกว่าสะเปาลอยน้ำ เพราะสะเปารถใหญ่มีองค์ประกอบของขบวนมากกว่า

จากข้างต้น ผู้ศึกษาอธิบายเพิ่มเติมอีกว่า เดิมทีจะจ่ายเป็นเงินอุดหนุน หมายถึง เงินช่วยเหลือสำหรับดำเนินการจัดทำขบวนสะเปาลอยน้ำ หรือสะเปารถใหญ่ ซึ่งต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก ทางเทศบาลนครลำปาง จึงได้จัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่ง เพื่อมาช่วยอุดหนุนในการจัดทำทุกขบวนที่ส่งเข้าร่วมประกวด ต่อมาภายหลัง ระเบียบว่าด้วยการใช้จ่ายงบประมาณได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง โดยไม่ให้อายุ

¹⁶ พงศธร หน่อทอง, ข้าราชการบำนาญ สังกัดกระทรวงมหาดไทย, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2562.

¹⁷ เจ้าหน้าที่ประจำห้องสมุดประชาชน สังกัดสำนักการศึกษา เทศบาลนครลำปาง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม

เป็นเงินอุดหนุน จึงเปลี่ยนเป็นการจ่ายเงินรางวัลแทน¹⁸ ซึ่งจะจ่ายเงินรางวัลให้เมื่อการประกวดนั้นเสร็จสิ้นลง ทั้งนี้ ผู้ศึกษานำมาประกอบการวิเคราะห์และนำมาเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ในส่วนนายทุนลำดับที่สอง คือหน่วยงานภาครัฐและเอกชนต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง คือหน่วยงานที่เข้าร่วมการประกวดสะพานลอยน้ำและสะพานรถไฟใหญ่ ถือเป็นนายทุนชั่วคราวอย่างหนึ่ง เพราะมีความประสงค์อยากจะเข้าร่วมการประกวดเป็นครั้ง ๆ ไปเท่านั้น แม้กระนั้นนายทุนลำดับนี้ วิเคราะห์เสริมได้อีกว่า เป็นลักษณะกึ่งลูกจ้างกึ่งนายทุน คือ กึ่งเป็นลูกจ้าง เนื่องจากมีข้อผูกมัดกับนายทุนใหญ่ คือ เทศบาลนครลำปาง ด้วยการที่ลูกจ้างสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมการประกวด โดยเทศบาลนครลำปางได้จัดค่าตอบแทนด้วยการจ่ายเป็นเงินรางวัลหลังจากการประกวดเสร็จสิ้นลง คำว่ากึ่งนายทุน คือ หน่วยงานที่ส่งเข้าประกวดขบวนแห่สะพานลอยน้ำ หรือ สะพานรถไฟใหญ่ ส่วนหนึ่งหน่วยงานหรือชุมชนนั้น ๆ ต้องจัดเตรียมงบประมาณของตนเองเพื่อใช้ดำเนินการจัดซื้อ จัดจ้าง จัดทำทุก ๆ อย่างที่เกี่ยวข้อง เช่น ติดต่อเช่ารถทำขบวน เช่าเครื่องกำเนิดไฟฟ้า เชื้อวัสดุ อุปกรณ์ เป็นต้น เพื่อให้ขบวนแห่ของหน่วยงานมีความสวยงามมากพอที่จะส่งเข้าประกวดและแห่โชว์ให้ประชาชนชาวลำปางได้ชื่นชม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประชาสัมพันธ์หน่วยงานและเป็นการเข้าร่วมเพื่อให้ความร่วมมืออันดีต่อกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐด้วยกัน อีกทั้งเป็นการแสดงศักยภาพของหน่วยงานเอกชนที่มีความสามารถทำขบวนแห่อย่างสวยงามอลังการ โดยใช้กิจกรรมการประกวดเป็นเครื่องมือประกาศความสามารถและศักยภาพของตนให้ปรากฏแก่สาธารณชน

4.3 ลูกจ้าง คือ บุคคล กลุ่มคนที่รับจ้างช่วงในการจัดงานต่าง ๆ ต้องทำงานให้นายทุนตามที่ต้องการได้

กลุ่มสุดท้ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับระบบทุนนิยม คือฝ่ายจัดซื้อจัดจ้างที่นำมาใช้ในการจัดงานประเพณีล่องสะพานขบวนนครลำปาง คือ กลุ่มบริษัทและห้างร้านรับจัดงานและจัดขบวนแห่ กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับงานประเพณี อาทิ โคมไฟล้านนา สะเปาการฝีมือ กลุ่มเหล่านี้มีบทบาทเป็นลูกจ้างทำงานตามที่นายทุนมอบหมาย หรือนายจ้างลำดับที่ 1 และ 2 ได้มาจัดซื้อจัดจ้างโดยลูกจ้างจะได้รับผลตอบแทนเป็นเงินค่าตอบแทนตามที่ได้ตกลงกับนายทุน ซึ่งเป็นไปตามกลไกของระบบเศรษฐกิจทุนนิยม โดยพบว่าลูกจ้างกลุ่มนี้มีส่วนสำคัญในการทำให้งานประเพณีเกิดเป็นรูปร่างขึ้นมา โดยนายทุนได้ไปจัดซื้อโคมไฟล้านนาจากร้านค้าที่รับทำและจำหน่าย อาทิ แหล่งจำหน่ายโคมไฟล้านนาตลาดราชวงศ์, ร้านค้าหน้าโรงเรียนเทศบาล 4, ร้านสังฆภัณฑ์ทั่วไป และการได้รับจ้างทำขบวนกลุ่มสุดท้ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับระบบทุนนิยม คือฝ่ายจัดซื้อจัดจ้างที่นำมาใช้ในการจัดงานประเพณีล่องสะพานขบวนนครลำปาง คือ กลุ่มบริษัทและห้างร้านรับจัดงานและจัดขบวนแห่ กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับงานประเพณี อาทิ โคมไฟล้านนา สะเปาการฝีมือ กลุ่มเหล่านี้มีบทบาทเป็นลูกจ้างทำงานตามที่นายทุนมอบหมาย หรือนายจ้างลำดับที่ 1 และ 2 ได้มาจัดซื้อจัดจ้าง โดยลูกจ้างจะได้รับผลตอบแทนเป็นเงินค่าตอบแทนตามที่ได้ตกลงกับนายทุนซึ่งเป็นไปตามกลไกของระบบเศรษฐกิจทุนนิยม โดยพบว่าลูกจ้างกลุ่มนี้มีส่วนสำคัญในการทำให้งานประเพณีเกิดเป็นรูปร่างขึ้นมา โดยนายทุนได้ไปจัดซื้อโคมไฟล้านนาจากร้านค้าที่รับทำและจำหน่าย อาทิ แหล่งจำหน่ายโคมไฟล้านนาตลาดราชวงศ์, ร้านค้าหน้าโรงเรียนเทศบาล 4, ร้านสังฆภัณฑ์ทั่วไป และการได้รับจ้างทำขบวนแห่สะพานลอยน้ำ, สะเปาการฝีมือ, สะพานรถไฟใหญ่ และริ้วขบวนแห่ทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังรวมถึงการจัดจ้างและการทำสัญญาเช่าอุปกรณ์เวที แสง สี เสียง และการแสดง

¹⁸ เจ้าหน้าที่สำนักการศึกษา เทศบาลนครลำปาง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2562

ศิลปวัฒนธรรมตลอดงานอย่างใหญ่โต ส่วนนี้ ผู้ศึกษาวิเคราะห์จากการลงพื้นที่ศึกษางานประเพณีดังกล่าว พบว่า นอกจากผลตอบแทนที่ลูกจ้างได้รับจากนายทุนแล้ว ยังเป็นพื้นที่ที่ลูกจ้างมีโอกาสแสดงฝีมือสร้างความน่าเชื่อถือและแสดงให้เห็นถึงความสามารถ โดยมุ่งหวังให้เกิดการจ้างงานลักษณะนี้ในโอกาสต่อไป และทำให้ลูกจ้างเหล่านี้ มีส่วนร่วมต่องานประเพณีท้องถิ่น ซึ่งผู้ศึกษาถือว่าเป็นผลพลอยได้ที่ลูกจ้างได้รับในการรับจ้างทำงานครั้งนี้

5. รูปแบบทุนการใช้ทุนนิยม กับการจัดงานประเพณีล่องสะเปาชาวนครลำปาง (พ.ศ. 2557 – 2563)

การจัดงานประเพณีล่องสะเปาชาวนครลำปางในห้วงเวลาดังกล่าว จากการลงพื้นที่ศึกษาและสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสังเกตการณ์การจัดงาน พบว่าการจัดการโดยใช้รูปแบบทุนนิยมเข้ามาเป็นเครื่องมือในการช่วยดำเนินการจัดงานแทบทั้งหมด ด้วยวิธีการจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดซื้อ จัดจ้าง จัดกิจกรรมหลัก กิจกรรมรองซึ่งเป็นกิจกรรมส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีวัตถุประสงค์ และผลพลอยได้ด้านต่าง ๆ ทั้งผลที่เป็นประโยชน์ส่วนรวมของจังหวัดและท้องถิ่น และประโยชน์ส่วนบุคคลด้วยการใช้กิจกรรมส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นเครื่องมือสร้างประโยชน์เหล่านี้ขึ้นมาโดยจำแนกออกมาเป็นวัตถุประสงค์ใหญ่ ๆ 3 ข้อ คือ

5.1 สร้างอัตลักษณ์เมืองลำปางสู่การท่องเที่ยว

ในปัจจุบันการจัดงานประเพณีล่องสะเปาชาวนครลำปางมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของวัตถุประสงค์หลัก ซึ่งแต่เดิมเป็นการจัดขึ้นเพื่อบูชารอยพระพุทธรบาท ณ ริมฝั่งแม่น้ำนัมทานที่ตามคติความเชื่อของชาวพุทธเพื่อบูชา ในคืนวันเพ็ญเดือน 12¹⁹ ซึ่งในบางแห่งพบว่า เป็นการจัดขึ้นเพื่อเป็นการให้ทานไปยังญาติผู้ล่วงลับทางสายน้ำ²⁰ รวมถึงเป็นการลอยเคราะห์และอธิฐานขอสิ่งที่ดีตนปรารถนา²¹ ภายหลังเมื่อภาครัฐมีบทบาทเข้ามาจัดการกับประเพณีนี้ จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านแนวคิดและวัตถุประสงค์ โดยมุ่งเน้นเรื่องการส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น และการกระจายรายได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยว²² เพราะการท่องเที่ยวถือเป็นที่มาของรายได้สำคัญเข้าสู่ประชาชน ทำให้เกิดการหมุนเวียนของเศรษฐกิจท้องถิ่นมีการกระจายรายได้เป็นวงกว้าง ซึ่งเป็นผลมาจากรูปแบบทุนนิยม รวมไปถึงเป็นเครื่องมือช่วยในการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นด้วย

ประเด็นดังกล่าวผู้ศึกษาวิเคราะห์จากการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลพบว่า เป็นการนำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อสร้างอัตลักษณ์โดยมีเงินรางวัลเป็นแรงจูงใจ ตรงนี้อธิบายเพิ่มเติมได้ว่า เทศบาลนครลำปางในฐานะผู้ดำเนินการหลักในการจัดงานและเป็นผู้กำหนดกิจกรรมในงานประเพณีล่องสะเปาชาวนครลำปาง หากให้เทศบาลดำเนินการโดยลำพังฝ่ายเดียว คงไม่เกิดเป็นอัตลักษณ์ที่ยิ่งใหญ่ตระการตาตั้งที่ปรากฏ แต่เมื่อได้ประชาสัมพันธ์เชิญชวนประชาชนชาวลำปางทุกหมู่เหล่ามาร่วมมือร่วมใจกัน ด้วยการจัดกิจกรรมการประกวด “ขบวนสะเปาลอยน้ำ” ซึ่งเป็นกิจกรรมเด่นและเป็น “แห่งเดียวในประเทศไทย”

¹⁹ บุญศรี วรรณศรี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2564.

²⁰ บุญโชติ ไชยโลกา, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2563.

²¹ ศักดิ์ รัตนไชย, ตำนานล่องสะเปาลำปาง, เอกสารแผ่นพับเผยแพร่ในงานประเพณีล่องสะเปาชาวนครลำปาง

²² กิตติภูมิ นามวงศ์, อดีตนายกเทศมนตรีนครลำปาง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2563.

กิจกรรมดังกล่าวถูกสร้างขึ้นโดยใช้รูปแบบทุนนิยม เริ่มจากเทศบาลนครลำปางที่ใช้วิธีการจ่ายเงินรางวัลทุกขบวนที่เข้าร่วมการประกวดขบวนแห่สะเปาลอยน้ำ ซึ่งวิธีการดังกล่าววิเคราะห์ได้ว่า เป็นการสร้างแรงจูงใจให้กับผู้ที่ประสงค์จะเข้าร่วมกิจกรรม เพราะอย่างน้อยแม้จะไม่ได้รับรางวัลที่ 1 – 3 ก็ตาม แต่ก็ได้รับรางวัลชมเชย ประเด็นนี้วิเคราะห์ได้อีกว่า ถือเป็นเงินสนับสนุนการดำเนินการจัดขบวนแห่สะเปาลอยน้ำในทางอ้อม เป็นการแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายการดำเนินการจัดขบวนแห่ สะเปาลอยน้ำได้ระดับหนึ่ง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้กิจกรรมการประกวดสะเปาลอยน้ำเป็นที่น่าสนใจของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนทั่วไป เมื่อถึงคืนวันลอยกระทง (วันลอยสะเปา) ก็จะมีการแห่สะเปาลอยน้ำของทุกหน่วยงานที่ส่งเข้าประกวด ด้วยวิธีการใช้แรงคนต่อแพและเครื่องมอเตอร์ไฟฟ้าในการขับเคลื่อนสะเปาเพื่อให้ล่องลอยไปตามแม่น้ำวัง²³ โดยเริ่มต้นจากทำน้ำวัดเกาะวาลุการามไปถึงเขื่อนเฉลิมพระเกียรติ (เขื่อนยาง) เพื่อให้ประชาชนชาวลำปางและนักท่องเที่ยวได้ชมความงดงามตระการตาของขบวนแห่สะเปาลอยน้ำ ซึ่งมีประชาชน ไปชมอย่างเนืองแน่นเต็ม 2 ฝั่งแม่น้ำวัง

นอกจากนี้ มีสื่อมวลชนหลายแขนงเข้ามาเกี่ยวข้องในฐานะผู้สื่อข่าว และยูทูบเบอร์หลายท่านได้มาบันทึกภาพ-นิ่ง และภาพเคลื่อนไหวบรรยากาศการประกวดขบวนแห่สะเปาลอยน้ำ²⁴ เกิดการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์งานให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางซึ่งทำให้มีนักท่องเที่ยวรายใหม่ได้รับทราบ และอยากจะเดินทางมาลำปางเพื่อมาชมขบวนแห่สะเปาลอยน้ำด้วยตนเองในปีถัดไป สิ่งนี้ถือเป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่มีผลจากการใช้รูปแบบทุนนิยมในการเผยแพร่อัตลักษณ์ด้วยการจัดกิจกรรมการประกวดขบวนแห่สะเปาลอยน้ำจนประสบความสำเร็จเป็นที่ประทับใจแก่ประชาชน และถือเป็นกิจกรรมเด่นของงานประเพณีล่องสะเปาชาวนครลำปาง อันนี้ รูปแบบทุนนิยม ด้วยวิธีการจัดจ้างทำขบวนแห่สะเปาลอยน้ำอย่างวิจิตรสวยงาม ยังรวมไปถึงการจัดจ้างทำขบวนแห่สะเปาลอยน้ำ ประเภทโหรีของเทศบาลนครลำปาง และหน่วยงานต่าง ๆ ที่ส่งสะเปาลอยน้ำเข้าร่วมโหรี ซึ่งเป็นสะเปาลอยน้ำสำหรับใช้น้ำขบวนแห่สะเปาทั้งหมดที่เข้าร่วมประกวด โดยเทศบาลนครลำปางในฐานะผู้รับผิดชอบจัดงานล่องสะเปาชาวนครลำปางเป็นผู้จัดทำขึ้นมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นต้นแบบและกระตุ้นการเผยแพร่ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวอีกทางหนึ่ง รวมถึงแสดงตัวอย่างของขบวนสะเปาลอยน้ำประเภทสวยงามที่ส่งเข้าประกวด อีกทั้งเพื่อสร้างความตื่นตา ตื่นใจ เกิดสีสันทางวัฒนธรรมบนสายน้ำแก่ผู้เกี่ยวข้อง ถือได้ว่าเทศบาลนครลำปางเป็นองค์กรตัวอย่างที่สร้างปรากฏการณ์ที่ดังมาผ่านงานประเพณี ส่งผลให้เกิดแรงกระตุ้นแก่หน่วยงานอื่นให้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมประเพณีท้องถิ่นและเผยแพร่อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในโอกาสต่อไปด้วย ซึ่งห้วงเวลาศึกษา พ.ศ. 2557 – 2563 ได้มีหน่วยงานต่าง ๆ อาทิ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานลำปาง, องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง และการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.แม่เมาะ) ตลอดจนหน่วยงานอื่น ๆ ได้ประดิษฐ์ขบวนสะเปาลอยน้ำเข้าร่วมกิจกรรมเป็นอย่างดี

5.2 ประชาสัมพันธ์ชื่อเสียงหน่วยงานเพื่อธุรกิจ

ระบบทุนนิยมที่ถูกแปรเป็นงบประมาณสำหรับดำเนินกิจกรรมการสร้างและส่งเสริมอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในงานประเพณีล่องสะเปาชาวนครลำปาง คือ การประกวดสะเปาลอยน้ำ นอกจากนี้มีวัตถุประสงค์

²³ จีระศักดิ์ บันสา, อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2563.

²⁴ เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานลำปาง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2563.

ตั้งที่กล่าวข้างต้นแล้ว การส่งสะเปาลอยน้ำเข้าร่วมประกวดในแต่ละครั้งพบว่ามิได้มีเหตุผลเพื่อเป็นการประกาศชื่อเสียงหน่วยงานของตนให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัด อันเป็นภาพที่แสดงถึงการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น และส่งผลให้หน่วยงานนั้น ๆ มีชื่อเสียงเพิ่มมากขึ้น

จากการลงพื้นที่ศึกษาและเก็บข้อมูลพบว่า ระบบทุนนิยมมีส่วนช่วยให้หน่วยงานข้างต้นบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ โดยมีบริษัท ห้าง ร้านที่รับจ้างทำขบวนแห่เข้ามาจัดทำให้ อย่างไรก็ตามบางหน่วยงานมีการใช้บุคลากรในหน่วยงานของตนเข้ามาดำเนินการเองโดยไม่ต้องไปว่าจ้างบุคลากรจากหน่วยงานอื่นมาทำให้แต่อย่างใด นอกจากนี้ยังพบว่า ห้าง ร้าน หน่วยงานบางแห่งที่ส่งขบวนสะเปาลอยน้ำเข้าร่วมประกวดต้องการประชาสัมพันธ์ชื่อเสียงหน่วยงานของตนอาจนำมาซึ่งประโยชน์ด้านการค้า การสร้างความน่าเชื่อถือให้เป็นที่ประจักษ์แก่สายตาคนในท้องถิ่นทุกระดับ²⁵ หน่วยงานเอกชนเหล่านี้เป็นกลุ่มของร้านค้าที่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับงานกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นการจัดตกแต่งสถานที่ทุกรูปแบบ , การจัดเครื่องแต่งกายการแสดง และจัดขบวนแห่ เป็นต้น นอกจากนี้พบว่า เป็นกลุ่มธุรกิจ (ลูกจ้าง) ในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่หน่วยงานภาครัฐติดต่อว่าจ้างให้จัดทำ อีกทั้งกลุ่มธุรกิจดังกล่าวยังจัดทำขบวนสะเปาลอยน้ำส่งเข้าร่วมการประกวดอีกด้วย เห็นได้ว่านอกจากเป็นลูกจ้างเพื่อทำงานให้กับนายทุนแล้ว กลุ่มธุรกิจร้านค้ายังใช้กิจกรรมการประกวดขบวนสะเปาลอยน้ำที่เป็นอัตลักษณ์เด่นในงานประเพณีล่องสะเปาชาวนครลำปางเป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์ชื่อเสียงของตนตามที่กล่าวมาข้างต้น

อีกมุมหนึ่ง พบว่าระบบทุนนิยมได้แทรกแซงวิธีการดำเนินงานของกลุ่มร้านค้าเหล่านี้ด้วยการไปว่าจ้างบุคคลอื่นเข้ามาร่วมทำให้กับขบวนสะเปาลอยน้ำของตนเอง ขออธิบายให้ชัดเจนว่า ร้านค้าเหล่านี้ ก็ยังมีการจ้างทำอุปกรณ์ประกอบขบวนแห่ในบางส่วน อีกส่วนหนึ่งก็เป็นการร่วมมือของคนในร้านหรือคนในเครือข่ายเดียวกันช่วยกันทำขบวนแห่สะเปาลอยน้ำเพื่อส่งเข้าร่วมการประกวดแข่งขันกับหน่วยงานและห้างร้านอื่น ๆ ปรากฏการณ์นี้ ผู้ศึกษาได้นำข้อมูลจากการลงพื้นที่ศึกษา ทั้งการสัมภาษณ์การสังเกตการณ์ และนำมาวิเคราะห์เพื่อแสดงผลของปรากฏการณ์ จึงพบว่า ห้างร้านเหล่านี้มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในเมืองลำปางมีการจ้างงานทำขบวนแห่สะเปาลอยน้ำ โดยห้างร้านเป็นผู้รับจ้างทำแทบทุกปี ทั้งการจ้างทำอุปกรณ์ประกอบการประดับตกแต่งขบวนแห่สะเปาลอยน้ำ และเครื่องแต่งกาย ตัวพระ ตัวนาง ตัวประกอบ รวมไปถึงช่างฟ้อนนักแสดงในขบวนแห่สะเปาลอยน้ำ รวมไปถึงการจ้างงานในส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานประเพณีล่องสะเปาชาวนครลำปางอีกด้วย

ระบบทุนนิยมยังเป็นแนวคิดและวิธีการสำคัญอย่างหนึ่งในการแปลงงบประมาณในการจัดงานเพื่อการจัดสรรเงินสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมประเพณีล่องสะเปาชาวนครลำปาง ซึ่งมีหลายกิจกรรมที่มีส่วนช่วยในการส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง นอกจากนี้ วัตถุประสงค์ที่สำคัญอีกประการของการจัดงานประเพณี คือ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งจะมีผลต่อการหมุนเวียนของระบบเศรษฐกิจจังหวัดลำปาง ระบบทุนนิยมจึงมีบทบาทสำคัญที่สามารถสนองต่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว โดยเทศบาลนครลำปางในฐานะที่เป็นนายทุนในระบบเศรษฐกิจ มีวิธีการแบบทุนนิยมเพื่อสร้างงานกิจกรรมส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นในรูปของการจ่ายเงินรางวัลให้แก่ทุกขบวน ในที่นี้ขอก้าวถึงกิจกรรมประกวดขบวนแห่สะเปาฤทธิใหญ่ในแต่ละปีเทศบาลนครลำปางจะประกาศรับสมัครให้หน่วยงานต่าง ๆ สถาบันการศึกษา บริษัท ห้าง ร้าน สมาคม ชมรม สโมสร วัด ชุมชนต่าง ๆ ให้ได้มีโอกาสแสดงความสามารถ ในด้านศิลปวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมประเพณี โดยเทศบาลได้ประกาศมอบเงินรางวัลให้แก่ขบวนสะเปาฤทธิใหญ่ของทุก

²⁵ ชัยวัฒน์ เรืองเมือง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน 2562.

หน่วยงานที่ส่งเข้าประกวด มีรางวัลชนะเลิศ รางวัลรองชนะเลิศอันดับ 1 รางวัล รองชนะเลิศอันดับ 2 และ ขบวนการสะเปารถใหญ่ นอกนั้นจะได้รับเงินรางวัลชมเชยเท่าๆ กันทุกสาขา จากการลงพื้นที่- เก็บข้อมูลพบว่า มี หน่วยงานต่าง ๆ ที่ให้ความสนใจประดิษฐ์ขบวนแห่สะเปารถใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมเป็นจำนวนมาก เพราะเงิน รางวัลขบวนสะเปารถใหญ่ที่เทศบาลตั้งไว้มากกว่าสะเปาลอยน้ำ เมื่อเงินรางวัลบวกกับมีผู้สนใจส่งขบวน สะเปารถใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมจำนวนมาก จึงทำให้งานประเพณีล่องสะเปาชาวนครลำปางมีความคึกคักเป็นที่ สนใจตามมา

เทศบาลนครลำปางยังใช้วิธีการแบบทุนนิยมในการจัดซื้อโคมโพลีลันนาจากแหล่งผลิตและจำหน่าย โคมโพลีลันน่าย่านตลาดราชวงศ์, ตลาดหน้าโรงเรียนเทศบาล 4 และร้านสังฆภัณฑ์ทั่วไปเป็นจำนวนมาก รวมถึงจัดจ้างช่างไฟฟ้ามาดำเนินการติดตั้งไฟราวและโคมโพลีลันนาในบริเวณงานและถนนสายสำคัญในตัว เมืองลำปางให้เกิดสีสันสวยงามอลังการ สร้างบรรยากาศในคืนยี่เป็งเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังมีการจัดจ้าง การแสดงทางศิลปวัฒนธรรม โดยเทศบาลนครลำปางดำเนินการจัดจ้างสถานศึกษาในเขตเทศบาลพร้อมกับ มอบหมายงานให้โรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครลำปางจัดนักเรียนนักศึกษาไปร่วมแสดงศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ ในบริเวณงาน²⁶ เป็นการเพิ่มบรรยากาศ ในงานล่องสะเปาจาเวละกองงดงามมีสีสันระยิบระยับยิ่งใหญ่ตระการ ตาทั้งเวทีการแสดง บริเวณงานและสองฝั่งแม่น้ำวัง สมกับเป็นงานประเพณีประจำปีของจังหวัดลำปาง

5.3 กิจกรรมการส่งเสริมประเพณีท้องถิ่น

กิจกรรมส่งเสริมงานประเพณีล่องสะเปานั้นมีมากมายหลายกิจกรรม อาทิ การประกวดธิดาสะเปา แก้ว สะเปาคำ, การประกวดสะเปาลอยน้ำ, การประกวดสะเปารถใหญ่, การประกวดสะเปาการฝีมือ เป็นต้น แต่กิจกรรมเด่น คือ การประกวดขบวนแห่สะเปารถใหญ่ ซึ่งกิจกรรมนี้ระบบทุนนิยมถูกนำมาใช้ในรูปแบบการ จัดจ้างทำขบวนแห่สะเปารถใหญ่และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ การจัดจ้างแกะหุ่นโพนเป็นรูปสัตว์ป่าหิมพานต์ ตามเนื้อเรื่องของผู้ประดิษฐ์ขบวนแห่ สะเปารถใหญ่ต้องการถ่ายทอดผ่านรถขบวนแห่ การจัดจ้างติดตั้งไฟฟ้า แสง สี เสียง รวมไปถึงเครื่องแต่งกายของผู้ร่วมเดินในริ้วขบวนแห่ให้ออกมางดงามตระการตาสมราคาที่ดีกลง ว่าจ้างกัน ซึ่งแต่ละขบวนที่ส่งเข้าประกวดนั้นต่างทุ่มงบประมาณก้อนใหญ่เพื่อให้ขบวนแห่สะเปารถใหญ่ของ ตนดูสวยงาม หรูหราอลังการ ซึ่งเป็นผลพลอยได้นำมาซึ่งรางวัล ชื่อเสียง และได้รับการยอมรับในสังคม แม้กระทั่งห้าง ร้าน เอกชนที่เพิ่งเปิดทำกิจการใหม่ในตัวเมืองลำปาง ก็ใช้กิจกรรมดังกล่าวนี้เป็นสื่อ ประชาสัมพันธ์ในการเปิดห้าง ร้านของตนให้สังคมได้รู้จัก

การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อประชาสัมพันธ์ด้านธุรกิจ ที่นำมาซึ่งความน่าเชื่อถือแก่หน่วยงาน ห้าง ร้าน ของตนพบว่า หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการประกวดขบวนแห่สะเปารถใหญ่หลายแห่ง ต่างนิยมใช้วิธีการลักษณะนี้เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ให้แก่องค์กรของตน นอกจากนี้ยังพบว่า หน่วยงานที่ส่งเข้า ร่วมประกวดต่างมีความร่วมมือร่วมใจช่วยสนับสนุนงานของท้องถิ่นและเทศบาลนครลำปางให้มีความคึกคัก ยิ่งใหญ่²⁷ มีพลังที่สามารถชักจูง เชิญชวนนักท่องเที่ยวทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัดเข้ามาเที่ยวชมงานอย่าง ล้นหลาม ทั้งนี้ อาศัยวิธีการแบบทุนนิยมเป็นหลักในการสร้างสรรค์กิจกรรมส่งเสริมประเพณีให้ยิ่งใหญ่ดังที่ กล่าวมา

²⁶ เจ้าหน้าที่สำนักการศึกษา เทศบาลนครลำปาง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2564.

²⁷ กมลทิพย์ กาวีเต, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2563.

6. ทุณนิยมกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดงานประเพณีล่องสะเปาชาวนครลำปาง (พ.ศ. 2557 – 2563)

กรณีศึกษาการจัดงานประเพณีล่องสะเปาชาวนครลำปาง พบแนวคิดและวิธีการจัดการจัดซื้อ จัดจ้างเป็นหลัก ตั้งแต่การประดิษฐ์ขบวนแห่สะเปาลอยน้ำ ขบวนแห่สะเปารถใหญ่ การประดับประดาตกแต่งสถานที่จัดงาน การแสดงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งวิธีการแบบทุนนิยมดูเผิน ๆ เหมือนว่าจะมีแต่การว่าจ้างคนกลุ่มบางกลุ่มเท่านั้น แต่จากการลงพื้นที่ศึกษาและนำมาวิเคราะห์พบว่า วิธีการแบบทุนนิยมของการจัดงานไม่ได้กีดกันการมีส่วนร่วมของประชาชนกลุ่มอื่น ๆ ยังเปิดโอกาสให้ประชาชนชาวลำปางทั่วไป ซึ่งเป็นเจ้าของประเพณีที่แท้จริงได้มีส่วนร่วมด้วย ซึ่งเทศบาลนครลำปางได้สร้างพื้นที่การมีส่วนร่วมของประชาชนด้วยการจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการจัดสร้างประเพณีล่องสะเปาการฝีมือ และนำแจกจ่ายสะเปาการฝีมือที่ประดิษฐ์เสร็จแล้วให้แก่ประชาชนต่อไป

โดยงานประเพณีสัมพันธ์ เทศบาลนครลำปางร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานลำปาง และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลำปาง ได้แจ้งประกาศให้ประชาชนชาวลำปางที่มีความรู้ ความสามารถในการประดิษฐ์สะเปาการฝีมือได้ทราบและร่วมดำเนินการสร้างให้คนลำปางทุกเพศทุกกลุ่มร่วมประดิษฐ์สะเปาการฝีมือด้วยกัน โดยแจ้งล่วงหน้าก่อนวันงานประเพณีล่องสะเปาชาวนครลำปาง ประมาณ 1 เดือน ด้วยการไปจัดตั้งจุดสร้างตามถนนคนเดินสายวัฒนธรรม และภาคกลาง รวมถึงการจัดจุดสร้างภายในบริเวณงานอีกด้วย

นอกจากนี้ การเข้ามาร่วมประดิษฐ์สะเปาการฝีมือของประชาชน เมื่อประดิษฐ์เสร็จเรียบร้อยแล้วสามารถนำไปใช้ล่องสะเปาที่แม่น้ำวังในคืนวันยี่เป็งได้ด้วย งบประมาณอีกส่วนหนึ่งยังดำเนินการจัดซื้อสะเปาการฝีมือจำนวนมากจากผู้ผลิตสะเปาการฝีมือกลุ่มอื่น ๆ ในเมืองลำปาง ใช้สำหรับมอบให้แก่ชาวบ้านแขกเมืองผู้มีเกียรติที่ให้เกียรติไปร่วมในงานนำไปลอยในแม่น้ำวังร่วมกับประชาชนชาวลำปาง อันเป็นการเผยแพร่อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและเป็นตัวอย่างแก่ประชาชนทั่วไปหันมาใช้สะเปาที่ทำจากวัสดุธรรมชาติแทนกระถงแบบอื่นที่จำหน่ายในท้องตลาดทั่วไป ซึ่งทางเทศบาลได้ทำเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ประชาชนสิ่งดังกล่าวทำให้เกิดการฟื้นฟูจารีตการใช้กระถงที่ประดิษฐ์เป็นรูปเรือสะเปาจากวัสดุธรรมชาติต่าง ๆ อย่างสวยงาม เช่น ใบตอง ดอกไม้ กาบกล้วย เป็นต้น

กิจกรรมรณรงค์ข้างต้น เป็นการสร้างแรงจูงใจให้วัดวาอารามและกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีแบบลำปางและประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลนครลำปาง เกิดความสนใจและอยากทำตาม ด้วยการประดิษฐ์สะเปาด้วยวัสดุธรรมชาติที่หาได้ในท้องถิ่น²⁸ และบางคนก็ไปหาว่าจ้าง หรือหาซื้อสะเปาแบบดังกล่าวเพื่อนำไปลอยแม่น้ำวัง ปรากฏการณ์ดังกล่าว ผู้ศึกษาวิเคราะห์ว่าเป็นผลมาจากวิธีการแบบทุนนิยมที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนคนเมืองลำปางในฐานะเจ้าของประเพณีที่แท้จริง ด้วยการจัดงบประมาณส่วนหนึ่งเพื่อสร้างกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ฟื้นฟูวิถีการใช้สะเปาแบบลำปางดั้งเดิม ซึ่งเป็นจุดสำคัญในการส่งเสริมอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในงานประเพณีล่องสะเปาชาวนครลำปาง และสร้างกระแสสังคมที่ดีงาม รวมถึงปลูกจิตสำนึกให้ถือปฏิบัติตามแบบโบราณประเพณีด้วยการใช้สะเปาการฝีมือแทนกระถงแบบอื่น ๆ อีกทั้งเป็นการสร้างพฤติกรรมที่ดีให้สังคมได้คุ้นชินกับสะเปาลอยน้ำแบบดั้งเดิม

²⁸ อติศักดิ์ โกลธิตพิพงษ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2562.

7. บทสรุป

ระบบทุนนิยมถือเป็นแนวคิดและวิธีการที่เทศบาลนครลำปางซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่ดำเนินการรับผิดชอบ จัดงานประเพณีล่องสะเปาจาวละคอนมาโดยตลอด ซึ่งใช้ทุนที่มาจากเงินภาษีของประชาชนคนในเมืองลำปางมาจัดตั้งเป็นงบประมาณประจำปีเพื่อใช้สำหรับดำเนินการในแต่ละด้านที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานประเพณีดังกล่าว ซึ่งก่อนหน้านั้นประเพณีล่องสะเปาที่เกิดจากคติความเชื่อในชุมชนจนกลายเป็นประเพณีท้องถิ่นของชุมชนลุ่มแม่น้ำวัง ต่อมาวัฒนธรรมของราษฎรถูกนำเข้ามาเป็นวัฒนธรรมในคุ้มหลวงนครลำปาง และในที่สุดกลายเป็นวัฒนธรรมในเมืองลำปางเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในสมัยพลตรีมหาอำมาตย์โท เจ้าบุญญาภยวงศ์มานิตย์ เจ้าผู้ครองนครลำปางองค์สุดท้าย (พ.ศ. 2440 – 2465) ซึ่งภายหลังจากยุคดังกล่าวนี้ในปี พ.ศ. 2537 เทศบาลนครลำปาง ได้ฟื้นฟูประเพณีล่องสะเปาที่เชื่อกันว่าเป็นประเพณีท้องถิ่นของเมืองลำปาง ด้วยการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้กระทงที่ประดิษฐ์เป็นรูปสะเปาจากวัสดุธรรมชาติ หรือวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นเป็นประจำทุก ๆ ปี จนกลายเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของจังหวัดลำปางที่มีชื่อเสียง ซึ่งควรค่าต่อการส่งเสริม สนับสนุน และผลักดันให้มีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมดังกล่าวนี้ให้ใหญ่โตยิ่ง ๆ ขึ้นไป

กรณีศึกษาทุนนิยมกับการจัดงานประเพณีล่องสะเปาชาวนครลำปาง พ.ศ. 2557 – 2563 มีผลการศึกษาพบการใช้แนวคิดและวิธีการแบบทุนนิยมจัดงาน ด้วยการจัดสรรงบประมาณในการจัดกิจกรรมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวและกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยการประกวดขบวนแห่สะเปาลอยน้ำ และการจัดซื้อกระทงที่ประดิษฐ์เป็นรูปเรือสะเปา และจัดจ้างกลุ่มช่างฝีมือในท้องถิ่นมาผลิตการประดิษฐ์กระทงรูปเรือสะเปาแก่ประชาชนผู้ที่สนใจ พร้อมทั้งแจกจ่ายให้ประชาชนเพื่อนำไปลอยน้ำในคืนเดือนยี่เป็นรวมไปถึงการสร้างกิจกรรมส่งเสริมงานประเพณี ทั้งการจัดจ้างผู้รับจัดงานมาจัดสร้างเวที มีแสง สี เสียง พลุ ดอกไม้ไฟรวมถึงว่าจ้างให้จัดทำการแสดงด้านศิลปวัฒนธรรมตลอดงาน รวมถึงการประกวดขบวนแห่สะเปารถใหญ่อย่างสวยงามตระการตาจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนต่าง ๆ ด้วยวิธีการดำเนินแบบกึ่งนายทุนกึ่งลูกจ้าง ที่มีผลประโยชน์ตอบแทนต่าง ๆ เข้าสู่หน่วยงาน สถานศึกษา บริษัท ห้าง ร้านค้า วัด ชุมชน ชมรม และสโมสรต่าง ๆ ที่เข้าร่วมกิจกรรมและเป็นผู้รับมาดำเนินการกิจกรรมดังกล่าว แม้กระนั้นระบบทุนนิยมที่นำมาใช้จัดงานมีส่วนทำให้กลุ่มบุคคลสองกลุ่ม มีส่วนร่วมต่องานประเพณี คือ กลุ่มผู้รับจ้างจัดงาน และ กลุ่มประชาชนคนเมืองลำปางทั่วไป ต่างกันที่บทบาท และการเข้ามารับผิดชอบต่อกิจกรรมภายในงาน กล่าวคือส่วนใหญ่พบว่าจ้างผู้รับจ้างจัดงานเข้ามาปฏิบัติงาน และสร้างสรรค์ทุกกิจกรรมซึ่งเป็นกลุ่มคนจำนวนหนึ่งเท่านั้น ส่วนประชาชนทั่วไปพบว่ามีส่วนร่วมที่น้อยลงไปกว่าอดีตที่ผ่านมา เนื่องด้วยปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นผลกระทบกำลังค่อย ๆ ลดบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนคนเมืองลำปางทุกเพศทุกวัย หากมีการฟื้นฟูกิจกรรมในอดีตที่เลิกจัดไป อาจสามารถสร้างการมีส่วนร่วมที่กระจายสู่ประชาชนมากที่สุด เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้เจ้าของวัฒนธรรมได้แสดงออกซึ่งความสามารถความคิดสร้างสรรค์ที่กว้างขวางยิ่งขึ้น รวมถึงสร้างความสุขสนุกสนานของประชาชนทุกหมู่เหล่าในงานประเพณีล่องสะเปาชาวนครลำปางที่จัดขึ้นโดยอาศัยรูปแบบทุนนิยม ในปัจจุบัน ซึ่งจะเป็นผลต่อการดึงดูด เชิญชวนให้นักท่องเที่ยวทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัด อาจรวมถึงนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ให้เกิดความรู้สึกอยากจะมาสัมผัสวิถีประเพณีล่องสะเปาชาวนครลำปางที่มีความเป็นท้องถิ่น หรือเป็นแบบท้องถิ่นสร้างสรรค์จากความคิดของคนรุ่นใหม่ ที่เกิดจากประชาชนคนลำปางทุกหมู่เหล่าได้มีส่วนแสดงออกอย่างเต็มที่ในฐานะเจ้าของประเพณีที่แท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- เทศบาลนครลำปาง (2560 - 2563). **ขอเชิญส่งสละเปาลอยน้ำ สะเปารถใหญ่เข้าประกวดในงานล่องสะเปาจาวละกอน**. เอกสารทางราชการ. ลำปาง: สำนักงานการศึกษา เทศบาลนครลำปาง
- ไพโรจน์ ไชยเมืองชื่น. **ลำปาง เมื่อหัวหนึ่งศตวรรษ**. ลำปาง: สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏลำปาง, 2551
- ศักดิ์ รัตนไชย. **ตำนานล่องสะเปาลำปาง**. เอกสารแผ่นพับเผยแพร่ในงานประเพณีล่องสะเปาจาวเวียงละกอน ประจำปี 2543
- สรารุช รูปิน. "การศึกษาสะเปาในเขตจังหวัดลำปาง". **ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศิลปะไทย คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่**, 2544.
- สรารุช รูปิน. "แนวคิดและความหมายสะเปาในล้านนา". **ภาคนิพนธ์กระบวนวิชาล้านนาคดีศึกษา, 022701 ความรู้พื้นฐานล้านนา. สาขาวิชาภาษาและวรรณกรรมล้านนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่**, 2547.
- สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ เล่ม 11. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542

สัมภาษณ์

- กมลทิพย์ กาวิต. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2563
- กิตติภูมิ นามวงศ์. อดีตนายกเทศมนตรีนครลำปาง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2563
- จิระศักดิ์ บันล้า. อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2563
- เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานลำปาง. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2563
- เจ้าหน้าที่งานประชาสัมพันธ์ เทศบาลนครลำปาง. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2563
- เจ้าหน้าที่ประจำห้องสมุดประชาชน สังกัดสำนักงานการศึกษา เทศบาลนครลำปาง. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2563
- เจ้าหน้าที่สำนักงานการศึกษา เทศบาลนครลำปาง. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2562 และวันที่ 9 เมษายน 2564
- ชัยวัฒน์ เรืองเมือง. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน 2562
- บุญโชติ ไชยโลกา. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2563
- บุญศรี วรรณศรี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2563
- พงศธร หน่อทอง. ข้าราชการบำนาญ สังกัดกระทรวงมหาดไทย, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2562
- พระอธิการอนุวัฒน์ สิริภัทโท. เจ้าอาวาสวัดชมพู ต. ชมพู อ. เมือง จ. ลำปาง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2563
- สังเวียน อนุรักษ์ไชยวิทย์. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2563
- สำรอง ลารุณี. ประธานชุมชนบ้านชมพู ต. ชมพู อ. เมือง จ. ลำปาง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2563
- สุคนธ์ อินเดชะ. สมาชิกสภาเทศบาลนครลำปาง. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2562

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2564)

อดิศักดิ์ โกศลธิติพงษ์. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2562

อัญชลินทร์ วงศ์ประเสริฐ. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2562